

KƏMALƏDDİN QƏDİMLƏ ON ÜÇÜNCÜ GÖRÜŞ

"Sədərək rayonunun Sədərək kəndindən Kəmaləddin Qədimin şeirləri ürəyi dolu bir gəncin könül çarpıntılıdır, burada yamsılama yoxdur. Misralar yalnız bir qəlbin odundan közərdiyindən oxucunu da iside bilir. Hiss olunur ki, o yaşayıb yazır. İkinci yaxşı cəhət budur ki, Kəmaləddinin öz deyim tərz, öz ifadə üsulu var".

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə Kəmaləddin Qədimin şeirləri haqqında bu fikirləri "Şeir dolu bir ürək" məqaləsində ifadə edib (1985-ci ildə, "Bakı" qəzetində). İndi üstündən qırx il keçib, bu illər ərzində Kəmaləddin Qədim bir şair kimi poeziya yollarında inamla irəliləyib, artıq on üçüncü kitabını oxuculara təqdim edir.

Mən də Kəmaləddinin şeirlərini elə o illərdən izləyirəm-ilk şeirlər kitabı "Keçir məni bu çaydan"(1985) Ancaq heç onun üzünü görmədən, heç onunla tanış olmadan hansısa şeirlər kitabı haqqında bir məqalə yazdım. O məqalədə ("Yeddi qapı") mən Kəmaləddini bir şair kimi belə seçiyyələndirmişdim:

"Onun şeir yolunun səmti şair dostu Adil Mirseyidin dediyi kimi ənənəvi şeir yoludur-Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Sabir Rüstəmxanlı, Məmməd İlqar, Akif Səməd şeirlərinin qan qrupu ilə eynidi. Amma bu ümumidə, bu eyni "qan qrupu"nda bir seçilməlik, bir bənzərsizlik nəzərə çarpır.

Həminin üz tutduğu mövzularda öz sözünü demək bax, bu, özünəməxsusluğun təzahürüdür". Həmin yazıda mən Kəmaləddinin şeirlərini mövzular üzrə yeddi qapıdan keçirirdim-şairin xatirələr dünyası olan Çıraqlı kəndindən, Vətən-Ana torpaqdan-Tariximizdən, Təbiətdən - dünyanın gözəlliklərindən, Sevgidən, günümüzün realıqlarından, şair "mən"indən, bir də Tanrı qapısından.

Əlbəttə, o yazıda çalışmışdım ki, Kəmaləddin Qədimi bir şair kimi "keşf" edim. Amma bu istəyim onun sonrakı şeir kitablarında reallaşa bildi. İndi Kəmaləddin Qədimin 68 yaşı var, artıq yetkinliyinə, şairlik ömrünün zirvəsinə ucalmağına kim şübhə edə bilər ki?

Kəmaləddin Qədim bu kitabında da öz poetik üslubuna, deyim tərzinə sadıq qalır. Hisslərini, duyğularını gizlətmir, əksər şeirlərində öz taleyindən, həyat sınaqlarından söz açır. Təbiidir bu. Sanki keçilmiş ömrü yoluna =bu yolda qazandıqlarına və itirdiklərinə nəzər salır. İlk baxışda onun bəzi şeirlərində Dərd hökm edir, Ölümünə danışır.

Amma bunları pessimizm kimi qələmə vermək olmaz. Çünki o Dərdin içində çabalayıb, Dərdin nə olduğunu bəyan edir. İnsan ömrünü doğrulmaq - ölmək təzadlarında şərh edir. Ömrü yoldaşına yazdığı bir şeirdə deyir ki:

*Nələr görəcəksən qəbrimdə gəlib,
Özüm də qəribəm, qəbrim də qərib.
Elə çiçək-çiçək, kol-kol göyərək,
Elə çiçək kimi, kol-kol ölmüşəm.*

*Mən belə bir ömrü yaşayırammı;
Torpaq ayıranmı, daş ayıranmı?
Heç bir yol ölənə oxşayırammı,
Min yol doğulmuşam, min yol ölmüşəm.*

Anasının məzarı önündə düşüncələrdə Kəmaləddin Qədim Allah və Ananı bir anlama gətirir:

*Məndən nigaransan, nədi,
Yuxumdasan bir həftədi.
Allah da sən tərəfdədi,
gəlməkdəyəm sən tərəfə.*

Onun şeirlərində ayrı-ayrı maddi cəsimlərə, məfhumlara poetik mənə aşılamaq hissi artıq get-gedə qüvvətlənməkdədir.

Məsələn, heç nə izah etmədən bir şeirini misal gətirirəm:

*Qəfil-qəfil zərbələrdən
göz babəyi kimi qorusam da
bir parçasını;
bir parçasından qan damırdı
şeirlərimdən
Sətir-sətir,
Tez-tez qoparırdılar
Qaysağını
Yarasının...*

*Bir gün də dəyişdi
Tamı, dadı şeirlərimin.
Qan daman yarasını
bağladı şeirlərimin
Azərbaycan əsgəri.*

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Kəmaləddin Qədimin Vətən, Qarabağ-Şuşa, Azərbaycan əsgərinin keçdiyi döyüş yolu barədə əvvəlki şeir kitablarında neçə-neçə şeirləri ilə qarşılaşdım. Mərhum deməyə dilim gəlmədiyi şair-tədqiqatçı Nizami Muradoğlu "Kəmaləddin Qədimin poeziyasında Vətən dərdi, yurd sevgisi" məqaləsində bu xüsusda geniş söhbət açır.

Yazırdı ki: "Şuşanın itirilməsi ilə barışa bilməyən şair "gödəninə qul olanları" Vətənin haqqında düşünməyə səsləyir"

*Hər şeydən öndədi gödəni deyilən,
Gödənin quludur bədən deyilən.
Hələ Vətən deyil Vətən deyilən
Şuşasız adi bir torpaqdı, qardaş.*

*Əvvəldə kimdisə, nəhayət mənəm,
İnsan cilidində xəyalət mənəm,
Şuşa, Laçın boyda əyalət mənəm,
Bitib, tükənirəm hər gün, ilahi!*

Kəmaləddin Qədim heca vəznində bir sıra gözəl şeirlərin müəllifidir. Həm xalq şeirindən, həm də müasirləri olan ustad şairlərin şeirlərindən gələn ənənəyə özü də şeirləriylə qoşula bilir. XXI əsrdir, şeirimizdə müxtəlif izmlərin hökm sürdüyü bir dövrdə yaşayırıq. Amma xalqın ruhunu ifadə edən, şeirdən ŞEİR kimi söz açmağa imkan verən şeirlər isə yazılır və yazılacaqdır. Həm də bu şeirlər fikirlə, bu fikrin ifadəsi olan bədilliklə müvazidir. Kəmaləddinin bir gəraylısını misal gətirirəm:

*Yara sirdi, yara məchul,
Təbib yarmağa tələsir.
Barmaq tətiyə gecikir,
Tətik barmağa tələsir.
Budaq üstə əzizlənin,
Yağış yağır təmizlənin.
Yarpaq küləkdən gizlənin
Külək yarpağa tələsir.
Çatmayır əlim adama,
Gövhərim, ləlim adama.
Tələsir ölüm adama,
Adam torpağa tələsir.*

Baxın: "tələsmək" felini necə mənalandırır. Burada söz oyunu yox, "filosofluq" iddiası yox, adi həqiqəti poeziya dili ilə mənalı şəkildə ifadə etmək məharəti var.

Kəmaləddin Qədim də bütün kitablarında sevgi şeirlərini də təqdim edir. Şair sevgisi unudulan sevgi deyil. Sevdin və unutsansa, bu sevgi yox, "sevgibazlıqdır".

Amma Kəmaləddinin sevgi şeirlərinin qəhrəmanı haqq aşığıdır. "Mən təzədən gələ bilsəm dünyaya, Yeqnə səni gören kimi sevdədim"=deyir. Ömrünün hansı vədəsində bu lirik qəhrəman bir zamanlar sevdidi, amma uğursuzluğa düşər olduğu küçəyə gəlir. Amma o küçə əvvəlkitek daha onu qarşılamır. Çünki: "Küçənizdə ümidlərim dəfn olub, məzarını ziyarətə gəlmişəm"

Kəmaləddin Qədim ədəbi prosesdə heç də unudulan şair deyil. Onun yaradıcılığı barədə maraqlı, düşündürücü, Kəmaləddin Qədimi bir istedadlı şair kimi tanıdan yazılar da az deyil. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə, şair-şərsünas Hafiz Rüstəm, Elçin isgəndərzadə, Akif Səməd, Nizami Muradoğlu, Ramiz Əsgər, Adilə Nəzər. Məmməd İlqar, Adil Mirseyid, Telli Pənahqızı, Sərdar Zeynal, Hikmət Məlikzadə, Zakir Məmməd və Məmməd Dəmirçioğlu...

Məncə, K.Qədim haqqında ənənəli yazını Məmməd Dəmirçioğlu (allah rəhmət eləsin!) qələmə alıb və mən bu qeydlərimi onun sözləriylə bitirirəm: "Şairlik oyun-oyuncaq, şöhrət mənbəyi deyil..."

Çox zaman şairi bircə misrasından tanımaq olur. Bu poetik nümunə şairin həm də avtobiografiyasıdır hiss olunur ki, o şeir yazanda heç bir çətinlik çəkmir.

Əslində, çox şeir yazmaq da igidlik deyil. Amma gözəl şeir yazmaq əsl igidlikdi. Nə yaxşı ki, Kəmaləddin Qədim həm də gözəl şeirlər yazır"

Kəmaləddin Qədimin "Əllərimdən bir əl tutub"(Elm və təhsil", Bakı, 2025) yeni şeirlər kitabı haqqında sözümlə onun bir şeiriylə bitirirəm:

*Baxma bir az acidiləm,
Oxu, bir kövrək şeirəm.
Yaşamağa yer yox, nə qəm,
sözü yerində deyirəm.*

*Bu tanrıdı, bu bəşərdi,
Bu da yaşamağın şərti
Dünya başdan-başa şərdi
Mən bir yaşamlıq xeyirəm.*

*Axırı bu, sonu budu,
Kim uyutdu, kim uyudu.
Mən düşən də bir quyudu,
Amma mən Yusif deyiləm.*